

Горбова Наталя,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри публічного управління, адміністрування та права, Таврійський державний агротехнологічний університет ім. Д.Моторного

Нестеренко Олена,

кандидат юридичних наук, ст.викл. кафедри публічного управління, адміністрування та права, Таврійський державний агротехнологічний університет ім. Д.Моторного (Мелітополь, Україна)

ПРАВОСВІДОМІСТЬ ЯК СИСТЕМОУТВОРЮЮЧИЙ ЧИННИК ФОРМУВАННЯ СВІДОМОЇ МОЛОДІ

Побудова правової держави безпосередньо пов'язана з розвитком правосвідомості громадян, високий рівень якої є соціальною гарантією верховенства закону в суспільстві, ефективним засобом регулювання суспільних відносин, розбудови демократичної держави. Період українських історичних перетворень відзначений криміналізацією суспільства. Цей процес пов'язаний з негативним впливом низки економічних, соціальних і психологічних факторів. Швидкому зростанню злочинності, криміналізації суспільства сприяє глибокий розкол українського суспільства. Сьогодні основна причина розшарування - обвальне падіння життєвого рівня, зубожіння основної частини населення при вибуховому зростанні багатства невеликої групи людей. Істотна зміна умов і способу життя населення, зростання стресових навантажень, привели за останні роки до соціальної деградації значної частини населення. [2]

Триваючий протягом ряду років спад виробництва і періодичні соціально-економічні, політичні та фінансові кризи позбавили людей впевненості в завтрашньому дні. В даний час значна частина населення переживає почуття історичної розгубленості, людям надзвичайно важко самовизначитися, ідентифікувати себе з часом, навколишньою дійсністю. Відбувається розпад традиційних цінностей, зміна політичних, культурних орієнтирів, а, отже, і зміна ставлення до права як до цінності. Розшарування суспільства супроводжується посиленням соціальної напруженості, зростанням злочинності. Зростає кількість молоді, яка не робить тяжких злочинів, але допускає злочинні дії, які не становлять великої суспільної небезпеки. І подібні дії аж ніяк не засуджуються в молодіжному середовищі, а, навпаки, отримують виправдання як засобу досягнення поставлених цілей. [2] Для досить значної частини молоді протиправна поведінка стає нормою життя, способом вирішення економічних, соціальних проблем. Насильство все більше виступає в

якості своєї цінності, життєвої стратегії, домінуючого зразка поведінки. Красномовним свідченням криміналізації правосвідомості молоді є різні форми соціальної девіації: злочинність, наркоманія, токсикоманія, алкоголізм і т. д. Дослідники називають перераховані вище форми соціальної девіації не інакше як соціальною патологією, яка дезорганізує життєдіяльність всього суспільства. [3] Але що ж розуміти під правосвідомістю? Правосвідомість можна визначити як об'єктивно існуючий набір взаємопов'язаних ідей, емоцій, що виражають ставлення суспільства, груп, індивідів до права - цього цілісного соціального інституту, його систему і структуру, до окремих законів, іншим характеристикам правової системи [2]. Правосвідомість молоді як дослідницька проблема була означена в 70-х роках ХХ ст. у працях радянських психологів В. І. Камінської, Л. М. Корнієнко, В. В. Оксамитного та ін. Сучасні дослідження представлені багатьма напрямками, що вивчають правосвідомість молоді поряд з іншими видами свідомості (О. П. Ільїних, А. Г. Кузнецов), у зв'язку з правовим вихованням (Н. І. Еліасберг, С. В. Широ), девіантною поведінкою (А. Г. Супрунов, О. М. Чикішев), визначенням рівня розвитку (В. В. Головченко, Г. І. Неліп, М. І. Неліп та ін.), особливостями формування в сучасних умовах (Т. Б. Соломатіна) тощо. Молодь як підростаюче покоління, яке в більшості своїй, практично більшу частину часу приділяє пізнанню навколишньої дійсності, в тому числі і праву, має своє ставлення до законів, що видаються державою, до ситуації, яка складається в суспільстві, до діянь суб'єктів даного суспільства як правових так і протиправних, а також до самої держави, в особі її державних органів. Перетворення, що відбуваються в соціально-правовій сфері держави актуалізують увагу до молоді, як найбільш динамічної частини українського суспільства, яка має потужний потенціал розвитку, для реалізації якого необхідне вироблення спеціальної цілісної, науково обгрунтованої програми правового виховання та правової освіти. На рівні державної влади повинен бути запущений механізм формування правосвідомості молоді, як системи елементів, між якими існує динамічний зв'язок, що забезпечує інтегруючу реалізацію особистих сил людини в сфері правовідносин. У розумінні механізму формування правосвідомості автором розглядається складний діалектичний процес взаємодії його основних структурних компонентів: знання - переконання - дії. [4] Процес формування правосвідомості молоді відбувається в сфері морально-правової соціалізації. Правове виховання виступає як форма морально-правової соціалізації поряд із соціальною адаптацією та правовою освітою. Морально-правову соціалізацію слід розглядати як двосторонній процес. З одного боку, він включає в себе передачу індивіду знань, інформації, прилучення його до існуючих морально-правових цінностей і орієнтирів, засвоєння їм соціального досвіду, норм, навичок за

допомогою входження в систему сформованих правових відносин. З іншого боку, це не просто процес відтворення, а й подальшого розвитку індивідом існуючої системи відносин за рахунок його активної діяльності. [3]

Молода людина в процесі його соціалізації в сфері моралі і права не тільки засвоює характер існуючих в даному суспільстві морально-правових відносин, накопичений досвід, існуючі норми, цінності, а й перетворює їх в свої власні орієнтації і установки, в результаті чого формується його соціально правова зрілість. Тому цей процес соціалізації в сфері моралі і права може розглядатися як єдність соціальних і особистісних сторін життєдіяльності індивіда. Говорячи про вплив законодавчої влади на правосвідомість, необхідно враховувати те, що законодавство впливає на формування правосвідомості опосередковано, через правозастосовчу практику. Іншими словами, це діяльність відповідних правоохоронних інститутів держави, які покликані охороняти права, свободи людини і громадянина. Важливо відзначити, що діяльність вищезазваних інститутів багато в чому визначає ставлення до права як на рівні всього суспільства, так і на рівні окремої соціально-демографічної групи - молоді, яка гостріше реагує на правову невідповідність співробітників правоохоронних органів, що займаються правозастосовчою практикою.[5] Виходячи з цього, потрібно в першу чергу добиватися підвищення якісного потенціалу кадрів правоохоронних інститутів держави, бо вони зобов'язані мати належний рівень професійної правосвідомості, правової культури. Для успішного вирішення поставленого завдання необхідна організація законодавчого забезпечення соціального захисту молоді та контроль над його виконанням. Потрібна організація комплексного, цілеспрямованого фінансового, організаційного, кадрового та змістовного вирішення поставленого завдання.

Список використаних джерел:

1. Закон України “Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні” від 5.02.1993 р. № 2998-ХІІ (у редакції 23.12.2010 р. № 2856-17 зі змінами і доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 29. – С. 272.
2. Нове покоління на порозі дорослого життя: цінності, життєві плани, вибір професії: опитування [Електронний ресурс] / Ін-т соціології НАН України. – Режим доступу: http://dif.org.ua/ua/publications/press-relizy/nove-pokolinnja-naporozi-doroslogo-zhittja-cinnosti_-zhittevi-plani_-vibir-profesii.htm
3. Пірен М. Ціннісні орієнтації молоді в українському суспільстві на сучасному етапі [Електронний ресурс] / Марія Пірен, Олена Цілюрик. – Освіта регіону. – 2011. – С. 213–218. – Режим доступу: <http://social-science.com.ua/contents>
4. Горбова Н. А. Правомірна поведінка: підходи до визначення дефініцій, соціальна значимість та типологія. /Н. А. Горбова// Право і суспільство № 5-2, 2015, - С. 35-40. Наукове фахове видання
5. Нестеренко О. М. Актуальні проблеми та цілі правового виховання молоді. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2015. Вип. 35, ч. 2, Т. 1. С. 53-55.